

Herre i eget hus...

– et undersøgelse af asylansøgende familiers trivsel efter udflytning til egen bolig.

Udgivet af
Dansk Røde Kors' Asylafdeling
Sandholmgårdsvej 40
3460 Birkerød

Tlf. 35422244
www.drk.dk/asyl

Forfatter:
Dea Seidenfaden, Psykotraumecentret

Redaktion:
Karen Louise Christiansen
Anne Skovgaard

Foto:
Mikkel Østergaard

Layout:
Jens Bureau (supergreen.dk)

Tryk: Johansen Grafisk, Holstebro

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	4
Rammesætning.....	5
Bias/Forbehold	6
Metode.....	6
Udflytning til særlige boliger.....	7
Dansk Røde Kors' opgave.....	7
Erfaringer med anneksoptionen.....	7
Fra "anneksmodel" til "særlige boliger"	7
Dansk Røde Kors' tilbud til afviste asylansøgere	8
Familiernes sammensætning og baggrund	8
Undersøgelsens resultater	9
De voksne.....	9
Børn	12
Familieliv.....	14
Familiernes økonomi.....	15
Deltagelse i lokalsamfund.....	16
Bemærkninger til Asylafdelingen.....	17
Konklusion	18
Anbefalinger	19
Litteratur.....	20
Bilag 1	21
Bilag 2	22

Indledning

Denne rapport belyser, hvorvidt udflytningen til særlige boliger i højere grad end centertilværelsen kan forventes at beskytte asylsøgende børn mod asyltilværelsens negative konsekvenser.

I foråret 2006 gennemførte Socialforskningsinstituttet en undersøgelse af "Livsvilkårene for børn med familie på danske asylcentre". Rapporten beskrev blandt andet, at hverdagen for børn på de danske asylcentre var præget af begrænsede pladsforhold, gentagne bopæls-skift og brudte sociale relationer (Christensen og Andersen 2006). Rapporten dannede baggrund for en række forandringer i bl.a. indkvarteringsforholdene og medførte, at familier med børn efterfølgende fik tildelt to værelser pr. familie, hvilket samtidig var en imødekommenhed af Dansk Røde Kors Asylafdelings ønske til forbedring af familiernes vilkår. Samtidig beskrev svenske undersøgelser, at en del asylsøgende børn i Sverige led af det såkaldte "tilbagetrækningsyndrom" (Statens offentlige utredninger 2006). Samlet gav disse undersøgelser anledning til en nærmere interesse for det psykiske helbred hos børn på de danske asylcentre.

På denne baggrund indgik Dansk Røde Kors Asylafdeling i september 2006 en aftale med Københavns Universitet, Institut for Folkesundhedsvidenskab, om at undersøge det psykiske helbred blandt asylbørn i Danmark. I oktober 2007 blev den første af to artikler på denne baggrund publiceret i Ugeskrift for Læger. Artiklernes konklusion var, at adfærdsmæssige - og emotionelle problemer var særdeles udbredt blandt asylbørn (Nielsen et al 2007). Den anden artikel fra marts 2009 beskriver, at børn, der havde været asylsøgende i mere end et år, havde øget risiko for at udvikle psykiske problemer. Fire eller flere flytninger i asylsystemet var også forbundet med en højere risiko for psykiske problemer (Nielsen et al 2009). Publiceringen af den første artikel centrerede endnu engang asylområdet – især de ventetidsbelastede asylbørn - i den offentlige debat.

I forlængelse heraf blev der den 16. januar 2007 indgået en aftale mellem regeringen og Dansk Folkeparti om at tilbyde udvalgte afviste asylansøgende familier en særlig bolig udenfor asylcentrene. Tilbuddet omfattede familier, der havde

opholdt sig i Danmark i tre år efter endeligt afslag på asyl. Desuden skulle familien komme fra Irak, Iran, Somalia eller Kosovo. Flytningen ville ikke i sig selv få betydning for familiens øvrige forhold, og ville ikke give anledning til ændringer i familiens økonomi, mulighed for at arbejde, sundhedstilbud, undervisningstilbud osv. Tilbuddet omfattede således udelukkende muligheden for at flytte i en bolig udenfor asylcenteret. De særlige boliger skulle administreres af Dansk Røde Kors Asylafdeling efter gældende regler

Udflytningen af familierne havde til formål at beskytte børnene mod de negative konsekvenser af asyltilværelsen og forbedre børnenes trivsel.

Undersøgelsen, der ligger til grund for denne rapport, er iværksat af Dansk Røde Kors asylafdeling for at få belyst, om udflytningen til særlige boliger har forbedret børnenes trivsel. Undersøgelsen har til formål at belyse, hvilke forhold ved udflytningen forældrene vurderer har positiv betydning for børnenes trivsel.

Rapporten baserer sig på interviews med de udflyttede familier suppleret med systemoplysninger hvor det har været relevant.

Rapporten tjener således til at belyse, hvordan asylansøgende familier oplever forskellen på centerliv og udeliv i forhold til børnenes trivsel, og hvilke forskellige behov og interesser asylansøgende familier kan have.

Overordnet skal det slås fast, at tilbuddet om udflytning til særlige boliger ikke kan sammenlignes med opnåelse af opholdstilladelse. Interviewene med familierne om udflytningens betydning tager udgangspunkt i en meget tydelig fælles forståelse af dette.

Dea Seidenfaden
Psykolog
Dansk Røde Kors,
Asylafdelingen – Psykotraumecentret
Oktober 2009

Rammesætning

Rapportens formål er at belyse, hvorvidt udflytningen til særlige boliger i højere grad end centertilværelsen kan forventes at beskytte børnene mod asyltilværelsens negative konsekvenser.

Undersøgelsen baserer sig på en kontekstuel forståelse af børns udvikling som et komplekst samspil mellem biologiske, psykologiske og sociale forhold, som også inkluderer samfundsmæssige og kulturelle forhold og forståelser (Carr 2006, Cicchetti og Lynch 1993). Dette betyder, at børns trivsel under asylperioden vil være afhængig af en lang række faktorer. Nogle faktorer er specifikke for flygtningebørn, herunder forhold i hjemlandet inden flugten, tab af vigtige familiemedlemmer, egne oplevelser af vold og krig, samt belastninger under asylperioden (Nielsen et al 2007). Derudover påvirkes asylansøgende børn ligeledes af forhold som almindeligvis påvirker børn, såsom psykisk sygdom i familien (Carr 2006, Killen 2005) og fattigdom (Red Barnet 2006).

Som tidligere nævnt, har en nyere undersøgelse endvidere bekræftet den negative betydning af lang opholdstid og et stort antal flytninger for asylansøgere psykiske helbred (Nielsen et al 2009), og bekræfter hermed Kjersems store undersøgelse for Dansk Røde Kors af voksne asylansøgere fra 1994 (Kjersem 1996). Resultaterne fra denne undersøgelse giver anledning til yderligere interesse for organisatoriske forholds betydning for asylansøgende børns psykiske helbred.

Denne rapport vil perspektivere og supplere de mere kvantitative studier med familiernes egne perspektiver og begrundelser for væsentlige forholds betydning. Desuden vil en centrering af forældrene som primære informanter i undersøgelsen bidrage til en opfattelse af asylansøgende forældre som eksperter i eget liv og ikke mindst i forhold vedrørende børnene.

Det er på denne baggrund relevant at rette fokus på, hvorvidt

- forældrene oplever at børnene som en konsekvens af udflytningen beskyttes mod væsentlige, belastende forhold i asyltilværelsen
- forældrene oplever en forbedring af eget psykisk helbred efter udflytningen

- forældrene oplever, at familiens mere generelle livsomstændigheder er forbedret efter udflytningen

Udflytningen til særlige boliger kan karakteriseres som en enkeltstående levevilkårsforbedring.

Ovenstående undersøgelser belyser mere generelle forhold med betydning for børnenes trivsel under asylperioden.

Undersøgelsen af udflytningens betydning vil således være en undersøgelse af en bestemt levevilkårsforbedring i samspil med andre kendte og ukendte faktorer betydning for asylbørns trivsel.

Bias/Forbehold

Asylområdet er ekstremt følsomt og politisk, og det er svært at gennemføre en undersøgelse af en specifik levevilkårsforbedring, uden at den vil blive draget ind i de ofte meget komplekse forhold omkring asylansøgnernes sager.

En del af de asylansøgende familier, som opholder sig i Danmark i en årrække, søger gentagne gange om humanitær opholdstilladelse af helbreds-mæssige grunde. En sådan ansøgning kan kun imødekommes, hvis en person lider af en meget alvorlig psykisk eller fysisk sygdom, som er behandlingskrævende i en grad der ikke kan imødekommes i oprindelseslandet (Udlændingeservice 2008b). Hvis en familie flytter i egen bolig udenfor asylcentret, og samtidig ansøger om humanitær opholdstilladelse, har familien intet incitament til at fremstå som bedre fungerende i udeboligen end i boligen på asylcentret. Dette kan have betydning for besvarelserne på interviewspørgsmålene i undersøgelsen.

Interviewer og tolke har igennem hele undersøgelsen tydeliggjort for familierne, at undersøgelsen er bestilt og udført af medarbejdere i Dansk Røde Kors. Af denne grund kan man ikke udelukke, at deltagerne ville undlade at fremkomme med kritik til en Røde Kors ansat af hensyn til fremtidigt forhold til organisationen.

Metode

Alle familier er interviewet på baggrund af en semistruktureret interviewguide to gange i løbet af det første år efter udflytningen. Alle interviews er gennemført med deltagelse af en eller begge forældre samt relevant tolk. (Interviewguides er vedlagt i Bilag 1 og 2).

Den første runde interviews havde til hensigt at undersøge familiens selvoplevede fysiske og psykiske helbred ved udflytningen. Familiens historie blev kortvarigt berørt, ligesom væsentlige forhold under deres ophold i asylcentre, samt forhold omkring udflytningsprocessen. Interviewene i anden runde fokuserede på tiden efter udflytningen, børnenes liv efter udflytning, forandringer i familien, almene levevilkår og økonomi, samt deltagelse i lokalsamfundet.

For alle interviews gælder, at fokus har været på familiernes egen oplevelse af betydningen af udflytningen og deres vægtning af emnernes relevans og vigtighed.

Da det af hensyn til familierne ikke var muligt at optage interviews på bånd, er der taget noter til alle interviews. Herefter er materialet kategoriseret og sammenskrevet i nedenstående temaer.

Udflytning til særlige boliger

Dansk Røde Kors' opgave

I forbindelse med udflytningen fik Dansk Røde Kors Asylafdeling til opgave at varetage alle opgaver, dvs. informationsarbejde, praktisk arbejde og social støtte. Udlændingesservice identificerede 32 familier, som levede op til de fastlagte krav. Herefter blev Røde Kors opfordret til at vurdere, hvilke af disse familier, man vurderede kunne have glæde af tilbuddet. Røde Kors meldte tilbage, at man mente at alle familier skulle have tilbuddet med de evt. nødvendige medfølgende foranstaltninger og støtte.

Efter de første informationsrunder sagde 16 af de 32 familier ja tak til tilbuddet om at flytte i særlig bolig. De øvrige familier afslog at deltage i ordningen. Enkelte begrundede afslaget med, at de prioriterede at blive i deres nuværende netværk blandt beboere og personale på asylcenteret. Langt størstedelen af dem, som afviste at flytte, begrundede det med, at de mente, at en flytning uden en ændring i deres formelle situation (opholdstilladelse) ikke ville betyde en forbedring i familiens situation (kilde: "Skema med tilbud om udflytning" – udfyldt af beboere og Røde Kors ansat).

Erfaringer med anneksoptionen

I 1997 indgik DRK Asylafdeling og Udlændingestyrelsen en aftale om at muliggøre udflytning til mindre enheder/annekser for grupper af asylansøgere med særlige behov. Da ordningen var på sit højeste i år 2000 omfattede den 746 pladser fordelt på 154 lejemaal. Tilbuddet omfattede primært velfungerende asylansøgere med kort opholdstid bag sig. Senere er ordningen stort set lukket ned i takt med nedgangen i antallet af asylansøgere. I 2001 udgav Asylafdeling en evaluering af denne model, og disse erfaringer blev draget ind i planlægningen af udflytningen til særlige boliger. Evalueringen fastslog, at "anneksordningen er et indlysende kvalitativt meget bedre tilbud til asylansøgerne end centeretilværelsen, og for de anneksemedarbejdere, der har erfaringer med begge former for indkvartering er annekssarbejdet tilsvarende langt mere tilfredsstillende og meningsgivende end centerarbejdet.

Annekserne udgøre dermed en både billigere og mere menneskeværdig indkvarteringsform end de traditionelle opholdscentre" (Evalueringsrapport 2001; side 51). Evalueringen viste samtidig, at arbejdet med udflytningen til annekser udgør en praktisk og økonomisk udfordring for Asylafdeling (ref. Evaluering af Annekssmodellen i Dansk Røde Kors Asylafdeling 2001).

Fra "anneksmodel" til "særlige boliger"

Erfaringerne fra annekssmodellen viste, at både beboere og personale havde glæde af at samarbejde omkring denne indkvarteringsform. Evalueringen viste dog også, at det var et arbejde, som krævede meget af asylafdelingens interne samarbejdsevner, samt at der på forhånd var truffet klare aftaler om ansvarsfordeling etc. En anden læring fra annekssmodellen var, at en af de største risici ved denne indkvarteringsform var, at familierne blev isoleret i et tyndt befolket område, og derfor havde svært ved at danne netværk med andre. Det viste sig omvendt, at det kunne være konflikt skabende at indkvartere f.eks. flere familier sammen eller at indkvartere familier og enlige i samme annekse. I få tilfælde opstod der konflikter med borgere i lokalsamfundet.

For at løfte opgaven med udflytningen af de 16 familier, blev der nedsat et tværfagligt udvalg på de pågældende centre Avnstrup og Sandholm. På hvert center blev en erfaren netværksmedarbejder allokeret som primær kontakt til de udflyttende familier. Herudover blev andre medarbejdere og afdelinger inddraget i processen ved behov. Det blev besluttet at tilbyde familierne indkvartering i en familiehuse i nærheden af det center de fraflyttede. Enkelte familier ønskede at blive indkvarteret forholdsvis langt fra det fraflyttede center af hensyn til egne familierelationer eller specialinstitutioner / skoler i pågældende område. Disse ønsker blev efterkommet i den grad det var praktisk muligt for familien stadig at benytte sig af sundhedstilbud, skole etc. på centeret som aftalt.

I 2008 blev over 300 lejemaal blevet undersøgt for beliggenhed, størrelse og stand. Familierne har selv spillet en aktiv rolle i dette forløb, og har deltaget i besigtigelse af mulige bo-

liger. Det lykkedes at finde 16 egnede lejemål, som familierne kunne godkende. Efterfølgende er to familier blevet genhuset pga. husenes stand eller beliggenhed.

I huset installeres en telefonlinje, hvorfra familierne kan ringe til det tilknyttede asylcenter. Linjen er lukket for andre opkald. Desuden installeres internet og tv. Alle udgifter til installationer betales af Udlændingesservice gennem Dansk Røde Kors.

Dansk Røde Kors' tilbud til afviste asylansøgere

De udflyttende familier har under hele forløbet haft samme pligter og rettigheder som andre afviste asylansøgere. Dette betyder, at familierne har haft ret til at benytte sig af sundhedstilbud (læge, sundhedsplejerske, tandlæge etc.) udbudt fra eller administreret af de fraflyttede centre.

Alle afviste asylansøgere har ret til at følge interne eller eksterne undervisningstilbud (dog ikke danskundervisning) samt at deltage i intern praktik (dvs. praktik udbudt i asylafdelingen). Dette kan omfatte praktik i tøjshop, frisørshop, som chauffør etc.).

De generelle tilbud til asylsøgende børn under 18 år omfatter daglig pasning i legestue (2-6 år), deltagelse i klub (6-18 år), samt intern skole eller ekstern folkeskole, i rapporten benævnt som udeskole. Ved særlige behov tilbydes børn kommunal daginstitution. Alle børn tilbydes desuden deltagelse i de fritidsaktiviteter, som er til rådighed i lokalsamfundet, dvs. fitness, boldspil, kampsport etc. Der er mulighed for en aktivitet per barn.

For at imødegå risikoen for isolation af familierne iværksættes som supplement til de almene Røde Kors tilbud et særligt program bestående af fem såkaldte udflyttermøder. Den samlede gruppe af udflyttede familier er under disse møder blevet undervist i og har diskuteret en række forskelligartede emner. Familierne har hele vejen igennem forløbet været inddraget i planlægning af mødernes struktur og temaer. Dette har resulteret i, at møderækken bl.a. har budt på temaer om kulturmøder i lokalsamfundet og i børnenes

skoler og daginstitutioner, samt forventninger til forældresamarbejde. Møderne har tillige berørt muligheder for uddannelse og aktivering som udflytter, samt berettet om retlige forhold som asylansøger og udflytter.

Udflyttermøderne blev afholdt for eksterne midler bevilget af Oak Foundation.

Familiernes sammensætning og baggrund

Af de 16 familier var to fra Somalia, otte fra Irak og seks fra Iran. Inden udflytningen boede alle familier i Center Avnstrup eller Center Sandholm, hvor de havde to værelser til rådighed pr familie.

Tidligt i undersøgelsesfasen fik en familie opholdstilladelse og overgik til kommunen, to familier blev meldt udeblevet og lejemålene opsagt. Undersøgelsen baserer sig primært på oplysninger fra de tilbageværende 13 familier. Af disse blev seks familier efter interviewrundernes afslutning berørt af regeringens indgåelse af hjemsendelsesaftale med Irak. Dette betyder, at yderligere fem familier ud af de 13 er fraflyttet eller forventes at fraflytte de særlige boliger ved undersøgelsens afslutning.

Af de oprindelige 16 familier består seks af enlige mødre med børn. På tidspunktet for indgåelse af aftale om udflytning var der 27 børn under 18 år i familierne i alt. Der var desuden syv børn over 18 år i familierne. Familierne har opholdt sig i alt i Danmark imellem 7-11 år, med en median på 8 år. Familierne har flyttet imellem 5 og 14 gange mellem asylcentre i Danmark, med en median på 9 flytninger (familiernes egne oplysninger).

Undersøgelsens resultater

DE VOKSNE

Fakta

For de voksne medlemmer af de udflyttende familier har udflytningen ikke haft nogen afgørende betydning for benyttelsen af tilbud i asylafdelingens regi. Ifølge oplysninger fra de relevante afdelinger i Asylafdelingen, har aktiveringsgraden af forældregruppen været nogenlunde stabil før og efter udflytning, dog med en tendens til lidt hyppigere aktivering af gruppen efter udflytning. Især mændene tager imod tilbuddene om intern aktivering samt undervisningstilbud. Der er ligeledes en tendens til en mindre hyppig opsøgning af sundhedsydelse.¹ I den udflytning har alle de udflyttende familier i løbet af deres opholdstid i Danmark haft familiemedlemmer, som har været henvist til psykolog/psykiater, og i flere tilfælde har der været iværksat foranstaltninger på børnene så som ekstra støtte, specialundervisning eller udredning for mistanke om mistrivsel. Disse forhold har ikke ændret sig mærkbart efter udflytningen.

Centerliv

Den gennemgående fortælling om centerlivet i interviewene har fokus på forholdene omkring familiernes asylsag. Samtlige interviewede familier angiver at være særdeles påvirket af sorgen over ikke at blive troet, samt angsten for at blive sendt tilbage til deres oprindelsesland. På trods af myndighedernes vurdering af asylsagen er det tydeligt, at den selvvalgte risiko ved hjemvendelse opleves som en alvorlig trussel mod familiens livsgrundlag og sikkerhed samt børnenes fremtid.

Hverdagslivet på asylcentre har ligeledes været præget af små og store bekymringer omkring bo-forhold, den tætte kontakt til andre skiftende beboere og et meget tæt samliv med asylafdelingens institutioner og ansatte. De voksne beskriver

livet på et asylcenter som en evig venten præget af gennemgående uforudsigelighed. Alle familier har været involveret i centerlukninger eller andre flytninger, som familierne ikke har haft indflydelse på, og hvor de ikke har følt sig forberedt på at skulle pakke deres ting og stå parat ved bussen næste morgen. Ligeledes beskriver alle familier, at man som beboer på et asylcenter uundgåeligt påvirkes af stemningen hos andre beboere, som forværres ved tvangsmæssige hjemsendelser, afslag på asyl og psykiske sammenbrud, som er mere reglen end undtagelsen.

De voksne fortæller endvidere, at bekymringerne om fremtiden, begrænset adgang til meningsfulde aktiviteter og det tætte samliv med mange skiftende mennesker udgør en hård belastning for ægteskabet under asylperioden. I mange år har de fleste af familierne været indkvarteret på et enkelt værelse, og det har i denne periode ikke været muligt at holde voksenliv og familieliv adskilt². Dette har betydet, at børnene i nogle tilfælde har kendt til dele af familiens forhold, som forældrene opfatter som uegnede for børn at kende til.

En stor del af familierne beskriver, at den lange opholdstid i Danmark har betydet en fuldstændig isolation fra netværk og familie i oprindelseslandet. Mange familier skabte relationer til andre asylansøgere eller landsmænd med opholdstilladelse i årene umiddelbart efter ankomsten til Danmark, men egne og andres gentagne flytninger har besværliggjort vedligeholdelsen af disse relationer. Dette betyder for mange familier, at tætte relationer til mennesker udenfor kernefamilien er nærmest ikke eksisterende. En del voksne angiver ved udflytningen, at den nærmeste relation udover børn og ægtefælle er en centermedarbejder.

Mange af familierne har oplevet, at centerlivet i perioder præges af gnidninger mellem forskellige politiske, religiøse eller

¹ De faktuelle oplysninger baserer sig på oplysninger fra Asylafdelingen. Det statistiske materiale i denne undersøgelse er ikke stort nok til at underbygge mere præcise angivelser.

² Frem til 2007 var Sundhedsstyrelsens retningslinier for boligmæssige forhold på asylcentre gældende: minimum 5m² pr person, svarende til et værelse à 20 m² for en familie på fire. I sommeren 2007 indførtes den såkaldte to-rums politik, der medførte, at alle familier blev tildelt to værelser.

etniske grupper blandt beboerne. Dette har for nogle familier ført til store konflikter og i få tilfælde yderligere flytninger

For et par af familierne har det fyldt meget, at interessen for asylområdet jævnligt er blusset op blandt politikere og medier, og at de her har oplevet mange henvendelser fra journalister og frivillige som er ivrige efter at involvere sig i asylansøgnernes liv, hvorefter der foretages lovændringer, som skal implementeres i hverdagen på asylcenterne. I andre perioder er området fuldstændig ignoreret af offentligheden.

Af positive ting ved centerlivet fremhæves muligheden for uformel kontakt til andre mennesker, samt forskellige enkeltaktiviteter (ferier, koncerter, tivoliture) eller aktiveringsforløb.

Samlet set skaber alle disse forhold et billede af en uforudsigelig og ukontrollerbar hverdag, og næsten alle giver udtryk for, at følelsen af træthed og meningsløshed i perioder har givet dem lyst til at "give op".

Udeboligliv

Især de første af familierne der flyttede ud beskriver, at tiden umiddelbart efter udflytningen var præget af, at familierne var tvunget til at besøge det fraflyttede center i forbindelse med lommepengeudbetaling, sundhedstjeneste, meldepligt hos politiet og afhentning af personlig post fra f.eks. Udlændingsservice. Dette betød i praksis flere besøg om ugen. Familierne følte i denne periode, at det var ekstra svært for dem at etablere sig i de nye hjem, og en beskrev, at det føltes som at gå rundt med en usynlig elastik i ryggen, som blev ved med at trække ham tilbage på centret. De mange praktiske forhindringer hindrede en naturlig kontakt til centerpersonalet, og mange følte sig alt for afhængige af hjælp. I løbet af de første måneder efter udflytning blev de praktiske problemer løst, og følelsen af ufrivillighed i kontakten er herefter kraftigt aftaget.

Alle forældrene i undersøgelsen fortæller, at deres overordnede holdning til udflytningen primært har været præget af glæden og lettelsen ved at se børnenes trivsel forbedres. I forhold til egne behov som voksne deler forældregruppen sig i to dele: en gruppe, der for deres eget vedkommende har oplevet at blive mere ensomme og triste efter udflytningen, fordi der nu ikke længere er daglig kontakt til andre beboere og centerpersonale. Især for de enlige forældre har det stor betydning, hvor afsides den tilbudte bolig ligger. To af de enlige mødre angiver at deres eget helbred er blevet dårligere

efter udflytningen, fordi de er blevet mere ensomme. De supplerer dette udsagn med at sige, at de for børnenes skyld ikke ville vælge at flytte tilbage til centeret.

Andre voksne nyder i høj grad at kunne være i fred fra nysgerrige blikke fra både centerpersonale og andre asylansøgere. Mange fortæller, at de har haft stor glæde af selv at kunne vælge tid og sted for den sociale interaktion – selvom deres primære netværk stadig findes blandt centerpersonale og andre asylansøgere. En mand beskriver det således:

"Jeg vil sige, at efter at vi er flyttet ud af centeret har jeg fået det 50% bedre psykisk. Det løser selvfølgelig ikke alle problemer at flytte ud, men det hjælper. Især fordi jeg ikke skal se politiet hele tiden. Det gjorde mig altid meget bange. Nu skal jeg kun til Sandholm for at komme til lægen og for at hente lommepenge. Det betyder at jeg ikke hele tiden bliver husket på, at jeg er asylansøger."

En del af de udflyttende familier fortæller hvordan de "efterligner" de fastboende naboers normale dagligliv ved efter udflytningen at gå i intern praktik i Sandholm – en aktivitet de betragter og deltager i med samme ansvarlighed som i et regulært job. På denne måde vedligeholder de kontakt til venner og bekendte og udnytter samtidig udflytningens betingelser optimalt.

Forældrene beskriver endvidere, hvordan fraværet af belastende forhold ved opholdet i centerne har betydet meget for dem. Hverken uroen eller det tvungne samvær med andre mennesker bliver savnet. En kvinde beskriver det således:

"For mig har det vigtigste været den ro, der er her hvor vi bor nu. Jeg tror ikke folk kan forestille sig hvor meget uro og skænderier, vold og ballade der kan være på et asylcenter. Her hører vi kun fuglene synge".

Et andet forhold har været, at der er mere konkret husarbejde i forbindelse med de særlige boliger: der skal slås græs og holdes orden på et større område. Især for kvinderne har det været positivt at få mere hjem at holde. De fortæller at dette holder dem beskæftiget og holder tankerne på afstand.

Alt i alt er forældrene overvejende positive overfor udflytning-

gens betydning for både hverdagsliv og de mere abstrakte forventninger til tilværelsen.

Delkonklusion

Alene de demografiske oplysninger om deltagerne i undersøgelsen vil på baggrund af de tidligere refererede undersøgelser karakterisere familierne som risikofamilier: Historierne er præget af gentagne traumatiske oplevelser i hjemlandet inden flugten, lang opholdstid, mange flytninger.

Ventetiden og dét, at man har svært ved at drage konsekvenser af sagens afgørelse, samt truslen om hjemsendelse plager da også i høj grad de interviewede forældre. Tilbuddet om udflytning kan ikke ses som et alternativ til drømmen om opholdstilladelse. En udtrykker det således:

”Altså, vi er jo fantastisk taknemmelige for det nye hus og al den hjælp vi har fået...men når vi så tænker på at vi stadig ikke må arbejde, og at vi stadig ikke selv kan bestemme over vores fremtid...så føles det som at være en fugl i et guldbur...det er et flot bur, men det gør os ikke mere frie”.

På trods af dette, angiver langt de fleste at have fået det bedre efter udflytningen. Dette begrundes primært i, at de kan se børnene trives bedre, og at de i hverdagslivet har en større grad af kontrol end inden udflytningen.

Fakta

Ved udflytningen var seks børn i interne tilbud i Asylafdelingen (tre i legestue/tre i skole). En stor del af de unge, som er over folkeskolealderen, er ikke i undervisningstilbud. Efter udflytningen er samtlige folkeskolesøgende børn i eksterne skoletilbud, og alle børn over to år er i eksterne pasningstilbud. En stor del af gruppen af store børn (over folkeskolealderen) har truffet aftale med skolevejleder om at komme i forløb rettet mod videreuddannelse. Alle børn er tilbudt eksterne fritidsaktiviteter, hvilket de fleste benytter sig af. Samlet set er børnegruppen i højere grad tilknyttet eksterne tilbud efter udflytningen.

Centerliv

“Når jeg tænker tilbage, så har det værste i alle de her år i Danmark, det har været, at vi aldrig har kunne bestemme hvad vores børn skulle se og opleve. Der bor så mange syge mennesker, farlige mennesker, kriminelle mennesker, narkomaner i centrene. En gang så min lille pige en mand som ville brænde sig selv. Hun kunne ikke sove i lang tid efter.”

Således beskriver en far sin opfattelse af det liv han har kunne tilbyde sine børn under deres tid i asylcentre.

De fleste af børnene i undersøgelsen kan ifølge forældrene ikke huske andet liv end asylcenterliv i Danmark. De er flyttet gentagne gange, med ligeså mange skole-, nærmiljø og daginstitutionsskift. Ifølge forældrene har børnelivet på centrene i høj grad været præget af disse mange udskiftninger i børnegruppen, hvilket har gjort det meget vanskeligt for børnene at danne og opretholde relationer med jævnaldrende. Desuden har børnene været vidne til mange dramatiske optrin på asylcentre, heriblandt jævnlig tvangsmæssige udsendelser og indlæggelser. Som beskrevet i afsnittet om de voksnes centerliv, har børnelivet på centrene ligeledes været præget af samme omskiftelige og konfliktyldte miljø som de voksne. Forældrene fortæller endvidere, at de mener at mobning blandt børn er langt mere udbredt på asylcentre, blandt andet fordi der er så mange børn og familier tæt samlet, og mange af dem har et meget lille psykisk overskud.

Udeboligliv

Børn og forældre bekymrer sig efter udflytningen stadig om, hvad der vil ske hvis familien sendes tilbage. Dette præger hverdagen dels på grund af familiens frygt for forfølgelse (asylmotiv) men også på grund af bekymring i forhold til børnenes sprogkundskaber/skolekundskaber på modersmålet, samt den oplevelse, at mange af børnene ikke har lært oprindelseslandets skik og brug i tilstrækkelig grad. Flere fædre bekymrer sig meget om, hvorvidt deres døtre vil kunne trives i den hjemlige mere ortodokse muslimske kultur, og hvorvidt det f.eks. vil være muligt for dem at blive gift ved en tvungen tilbagevendende.

På trods af disse bekymringer angiver alle forældre, at hverdagslivet er bedre for børnene efter udflytningen. Det er tydeligt i forældrenes fortællinger, at en stor del af deres positivitet skyldes fraværet af en del belastningsfaktorer i børnenes liv. Dette betyder f.eks. at børnene ikke i samme grad konfronteres af andre familiers skænderier og problemer, samt at den danske institutionsdagligdag vurderes af forældrene til at være mere gavnlig for børnene. Disse faktorer knytter sig både konkret til udflytningen, men også til den højere grad af benyttelse af eksterne tilbud, som karakteriserer børnegruppen efter udflytningen. En far fortæller således:

“Jeg kan tydeligt se forskellen på de to børn. Den ene har oplevet så mange skift og nye børn i legestuen i asylcenteret. Han lærte aldrig navnene på de børn han var sammen med, fordi de hele tiden blev skiftet ud. Efter at han er startet i den nye danske børnehaven kan han alle navnene. Det gør mig meget ked af det at se, hvor meget hans udvikling har taget skade. Jeg er meget taknemmelig for, at den yngste ikke skal igennem de samme ting.”

Den del af børnegruppen, som inden udflytningen var i udeskole, og som derfor i en længere periode har haft en omgang med danske jævnaldrende, benytter udflytningen til at øge ligheden af deres liv med danske jævnaldrende. Forældrene fortæller, at børnene i langt højere grad end tidligere tager kammerater med hjem, og derfor også er blevet mindre tilbageholdende med selv at gå på besøg hos kammeraternes familier. Alle familier har ved udflytningen prioriteret, at børnene har fået egne værelser, hvor de kan lege, have gæster

og have venner på besøg. Efter lidt opstartsvanskeligheder har udflytningen således haft den effekt, at asylsøgende børns hverdagsliv næsten spejler et almindeligt dansk børneliv.

Dog fortæller forældrene at denne tilnærmelse ligeledes giver anledning til endnu flere overvejelser hos børnene omkring den manglende opholdstilladelse. Et barn har spurgt sine forældre: "Når vi nu får alt det her, hvorfor kan vi så ikke ligeså godt få opholdstilladelse?"

Den øgede tilnærmelse til det danske samfund skaber nye muligheder og dermed nye behov hos børnene. Flere oplever at måtte blive hjemme fra lejrskole eller koloni pga. manglende mulighed for at få udstedt et pas, ligesom nogle dele af det lokale hverdagsliv stadig er forbeholdt børn med opholdstilladelse. Bl.a. oplevede flere i begyndelsen at blive afvist på det lokale bibliotek, samt at børnene godt kunne gå i den lokale skole, men ikke kunne blive indmeldt i SFO eller andre klub-aktiviteter pga. manglende CPR-nummer. Disse problemer er siden i nogen grad blevet løst med hjælp fra centermedarbejderen.

Delkonklusion

Forældrenes opfattelse af udflytningens betydning for børnene er entydig. Samtlige forældre angiver, at udflytningen har haft en positiv betydning for børnene og deres muligheder for at udvikle sig. Forældrene hæfter sig ved den større ro og stabilitet i børnenes hverdagsliv, samt deres øgede muligheder for at beskytte børnene mod voldsomme oplevelser, som kan være en del af centerlivet.

En sammenligning med de tidligere refererede undersøgelser om forskellige faktorerens betydning for børnenes trivsel tyder på, at forældrenes vurderinger stemmer overens med forskningen på området, og peger på, at udflytningen i en vis grad vil beskytte børnene mod centerlivets negative konsekvenser for deres udvikling.

FAMILIELIV

Centerliv

Om tiden i asylcentre fortæller mange familier ved udflytningen, at det er et utrygt og meget presset liv at være familie i et asylcenter. Forældrene har som tidligere nævnt gået med en evig bekymring om, at børnene skulle blive vidne til f.eks. slåskampe, opgør eller udadreagerende og psykisk syge personer. Mange forældre har følt sig nødsaget til at overvåge børnene hele tiden for at beskytte dem mod dette, og har f.eks. ikke turde have små børn sovende i barnevogn udenfor. Modsat har mange familier en stor del af tiden haft meget lidt plads at bo på, og det har derfor været nødvendigt for forældrene at sende børnene udenfor, når de selv har haft det dårligt og haft brug for at tale fortroligt med ægtefælle eller andre. I disse situationer har børnene været overladt til sig selv, hvilket forældrene efterfølgende har haft meget dårlig samvittighed over.

Endvidere fortæller forældrene om besværlighederne ved at varetage forældrerollen i forhold til børn under centeropholdet. Alle konfliktsituationer overværes/overvåges potentielt af andre enten personale eller andre familier, hvilket gør det problematisk at træde i karakter som forældre overfor børnene. I centersystemet opstår der let forvirring omkring, hvem der udgør den egentlige autoritet overfor børnene: centerpersonalet eller de ellers magtesløse forældre. En del af forældrene fortæller, at dette i perioder har ført til, at de har været meget usikre på deres værd som forældre. En mor siger:

”Du kan ikke forestille dig hvordan det er. Hver gang, hvis man kommer op at skændes, eller vil irrettesætte sit barn, så står der altid nogen og kigger. Og de tænker måske, hun gør det forkert, de gør det forkert”.

Forældrene forklarer endvidere, at de igennem asyltiden har haft en evig og grundlæggende dårlig samvittighed over, at de udsætter deres børn for en barndom i asyl. Denne dårlige samvittighed har ført dem til at blive eftergivende, opgivende og forkælende, hvor de ellers havde et ønske om at være beskyttende, og gode forældre. Desuden mener forældrene selv, at børnene i alt for høj grad har været vidne til de voksnes bekymringer og overvejelser.

Udeboligliv

Efter udflytningen oplever samtlige forældre en stor lettelse i forhold til væsentlige aspekter af varetagelsen af forældreopgaven. Især lægger forældrene vægt på oplevelsen af igen at være den vigtigste voksen i børnenes liv.

Efter udflytningen forklarer forældrene, at det er blevet mere tydeligt for både børn og voksne, at familien er den mest betydningsfulde enhed med forældrene som autoriteter. Konflikter og tilspidsede opdragelsessituationer afgøres i enrum, og uden mulighed for at overlade vigtige afgørelser til pædagoger eller andre medarbejdere på centrene. Dette har en positiv virkning på relationen og forældrene til især de mindre børn føler, at de har fået bedre styr på børnene. I forlængelse af dette har en del af forældrene bemærket, at børnene generelt er blevet mindre forvirrede, hvilket blandt andet viser sig i forhold til børnenes sprogindlæring. En mor fortæller:

”Noget af det vigtigste er, at børnene nu kun hører to sprog: dansk og vores eget sprog. Det betyder at de meget hurtigt er blevet meget bedre til begge sprog, fordi de ikke bliver forvirrede af at høre alle de andre sprog.”

Nogle af forældrene mener, at børnene bedre kan lære hvad der er ”normalt” efter udflytningen, fordi de ikke længere præsenteres for ekstreme situationer og skæbner på asylcentre.

Delkonklusion

Det er tydeligt, at familiens samlede funktion er et vigtigt element i børnenes trivsel, og at denne får bedre betingelser ved udflytningen. Forældrene oplever, at de nemmere opnår og fastholder en naturlig autoritet overfor børnene, og børnene profiterer af ikke at skulle forholde sig til mange forskellige voksne. Desuden giver udflytningen plads og rum til at familien kan udvikle sig i samspil med hinanden uden at føle sig overvåget og vurderet af andre. Familien som enhed bliver således styrket ved udflytningen, og kommer igen til at fungere som den primære kontekst for børnenes udvikling.

FAMILIERNES ØKONOMI

Fakta

De udflyttende familiers økonomi ændrer sig ikke med udflytningen. Der udbetales 663 kr. hver 14. dag per person (voksen/barn), nedsat til 525 hvis det drejer sig om ægtepar / samlevende. Der udleveres tøj ved indrejse, og herefter ca. hver 6. måned. Der udleveres en lille tøjpakke efter seks måneder i fase 3, herefter igen hver 6. måned. Herudover dækkes udgifter til institutionsplads og fritidsaktiviteter for børnene, udgifter ved boligen, samt transport til og fra det fraflyttede center. Med tilbuddet om udeskole og udeinstitutioner følger ligeledes ekstra udgifter. F.eks. betaler en familie 1500 kr. i kvartalet for madordningen i den børnehave deres søn går i.

Centerliv

I den første runde interview var økonomien ikke et emne som optog familierne meget. Under ophold på asylcenter er alle i samme båd økonomisk, og børnene har her kontakt med andre børn, der lever under samme økonomiske betingelser. Fattigdommen er et grundvilkår, og man er ikke anderledes på asylcenteret fordi man ikke har det nyeste tøj eller den nyeste mobiltelefon. Børnene konfronteres dog allerede her igennem tv, reklamer og evt. i udeskole med danske børn, der har nogle helt andre betingelser.

Udeboligliv

De fleste familier er efter udflytningen blevet langt mere opmærksomme på deres økonomiske situation. F.eks. fortæller flere familier, at det har haft en tydelig indflydelse på deres økonomi, at fødevarepriserne steg kraftigt i perioden lige efter udflytningen. Samtidig er familierne meget opmærksomme på, at de fysiske levevilkår er blevet voldsomt forbedret efter udflytningen: stort set alle de benyttede lejemål ligger i "gode kvarterer" og giver plads til egne værelser til børn og voksne. Desuden følger der udeareal til de fleste boliger.

Forældrene fortæller dog, at jo mere troværdig normaliteten omkring familien bliver, jo mere påtrængende bliver børnenes behov for at ligne jævnaldrende i tøj og udstyr. Især de mindre børn har svært ved at forstå, at der ikke er råd til tivolture eller bare en tur i svømmehallen, eftersom familien ikke har

mulighed for at arbejde og supplere deres økonomi. Således kan man sige, at udflytningen tydeliggør familiernes stramme budgetter, og skaber frustrationer mellem børn og forældre. Enkelte familier har mange slægtninge med opholdstilladelse i Danmark, og bliver støttet økonomisk af disse.

Delkonklusion

Familierne beskriver, at deres fysiske levevilkår (indkvartering) er blevet markant forbedret efter udflytningen. Den daglige økonomi er dog ikke ændret siden udflytningen. Familierne er meget opmærksomme på forskellene i økonomi mellem dem selv og de nye naboer, og fortæller at både voksne og børn føler sig fattige sammenlignet med de nye naboer. På trods af den store forbedring af rammerne for indkvartering er familierne således stadig reelt fattige (blandt andet ifølge De Økonomiske Råd, se Sørensen et al 2007), og oplever sig også som relativt fattige i forhold til andre familier. Ifølge Red Barnets rapporter om børnefattigdom i Danmark kan fattigdom føre til social isolation, fordi børnene ikke i samme omfang som deres kammerater kan deltage i sociale aktiviteter, ferier og fritidsaktiviteter. Mange af børnene prøver at skjule familiens dårlige økonomi for omverdenen og bærer derfor rundt på en tung problematik alene. Desuden viser Red Barnets undersøgelser, at flertallet af fattige børn i Danmark ikke trives i skolen, udsættes for både fysisk og verbal mobning og hæmmes i deres sociale og fysiske udvikling (Red Barnet 2006). Dette gør, at børnene efter udflytningen stadig befinder sig i risikozonen for at blive belastet af velkendte fattigdomsproblematikker.

DELTAGELSE I LOKALSAMFUND

Centerliv

Ved udflytningen præges familierne af, at de har meget spinkle netværk udenfor asylcentrene. De fleste har aldrig haft egentlig kontakt til danske borgere eller institutioner ud over Røde Kors, og har en meget ringe viden om almindeligt dansk hverdagsliv. De har ikke under deres ophold i Danmark haft anledning til at få dybere kendskab til f.eks. det danske arbejdsmarked, lokalforeninger osv. hvilket i nogle tilfælde medfører et ret idylliseret billede af, hvordan et almindeligt dansk familieliv former sig. Mange føler sig meget pinligt berørt af deres manglende opholdsstatus, og den meget dårlige omtale af asylansøgere og flygtninge i medierne. Familierne fortæller, at de har svært ved at se, hvilke fælles interesser de skulle kunne have med danske familier på denne baggrund. Familierne forklarer endvidere, at de ikke har tradition for at vedligeholde kontakten til familier, der får opholdstilladelse, idet disse ofte flytter langt væk og i øvrigt hurtigt får de liv, som de tilbageblivende familier drømmer om. Derfor kan de ikke holde ud at være tilskuere til andre der går videre i tilværelsen, når de selv sidder fast. En kvinde siger:

”Jeg kender jo mange som har boet på Avnstrup, men de har alle sammen fået asyl. Og når jeg møder dem bliver smerten dobbelt, når jeg sammenligner med mit eget liv.”

Udeboligliv

Familierne har efter udflytningen stadig en meget ringe tilknytning til det nye lokalsamfund. Kun ganske få af familierne har fået kontakt til naboer eller andre lokale. En familie fortæller:

”Det er meget mærkeligt, det føles som om vi er de eneste der bor her. Vi har boet her en måned nu, og vi har endnu ikke set nogen af vores naboer.”

Familierne har meget svært ved at se, hvad deres berettigelse til deltagelse i lokalmiljøet kunne være, og mange er tilbageholdende fordi de skammer sig over ikke at være ”rigtige borgere”. Flere af de voksne taler stort set ikke dansk, og anser dette for at være den vigtigste barriere i forhold til at møde nye mennesker. Desuden har mange familier oplevet at blive

afvist på det lokale bibliotek eller sportsklub pga. manglende CPR-nummer.

Børnene deltager i lokalsamfundets aktiviteter gennem deres nye institutioner, og forældrene har ligeledes mulighed for at deltage i samfundet netop som forældre. Nogle forældre forklarer, at de kommer fra samfund, hvor der ikke er tradition for at deltage aktivt i tilrettelæggelse af børnenes skolegang og institutionsliv, ligesom de ikke kender de danske traditioner for foreningsliv omkring f.eks. hobby og sportsaktiviteter. Dette betyder, at familierne ikke aktivt opsøger deltagelse i disse fora på trods af, at de formelt set har ret til at deltage her.

Delkonklusion

Udflytningen og ikke mindst tilknytningen af børn til lokale institutioner, øger formelt set familiernes adgang til og muligheder for deltagelse i lokalsamfundets aktiviteter. Børnenes deltagelse i lokalsamfundets aktiviteter faciliteres da også i en vis udstrækning af skole og børnehave, hvorimod forældrene i høj grad overlades til deres egne evner til at initiere deltagelse.

Deltagelse i (lokal)samfundet er betinget af dels forældrenes initiativ, dels af en mere praktisk mulighed for at effektuere initiativet. Dette betyder, at det er nødvendigt at tilbyde økonomiske muligheder for at denne deltagelse kan finde sted.

På længere sigt vil forældrenes deltagelse i lokalsamfundet blive vigtig for familiens trivsel. Hvis børnene over en længere periode bliver mere kompetente borgere end deres forældre vil der være risiko for, at autoritets-balancen i familien forrykker sig. Dette vil betyde, at forældrene ikke længere kan ’oversætte’ samfundets rammer, krav og muligheder for børnene, og vil således kunne hæmme børnenes udvikling.

Bemærkninger til Asylafdelingen

Generelt har der været stor tilfredshed med den indsats, asylafdelingens medarbejdere har ydet for familierne. Mange familier følte ved udflytningen, at deres kontakt til andre familier og netværket på centeret var truet ved udflytningen, og det var derfor centralt for dem, at deres kommunikationsredskaber f.eks. telefon, netkort og tv blev bragt i orden hurtigst muligt efter udflytningen, ligesom mange følte sig afskåret fra omverdenen pga. manglende internetforbindelse. Familierne ønskede at flytte ud hurtigst muligt efter godkendelse af boligen, og der var derfor almindelig ventetid på oprettelse af telefon, internet osv. Efterhånden som forholdene blev udbedret og dagligdagen kom i gang, blev dette dog mindre relevant for familierne at diskutere. Frustrationerne fyldte meget i den første runde interviews, men var stort set ikke-eksisterende i anden runde, og med undtagelse af en enkelt familie er der stor tilfredshed med boligerne og de praktiske rammer omkring udflytningen.

Det har været et krævende og omfangsrigt job at være social netværksmedarbejder på udflytterprojektet. Udover de praktiske ting har mange familier haft behov for støtte og hjælp til at fungere i en hverdag udenfor asylcentret. Dette har især været tydeligt i perioden umiddelbart efter udflytningen. Det er vigtigt at indregne ressourcer til den mere uformelle støtte i fremtidige lignende projekter.

På baggrund af ovenstående anbefales det at være opmærksom på følgende forhold ved fremtidigt tilbud om udflytning:

- at familiernes mobilitet i form af adgang til offentlig transport, cykler osv. understøttes.
- at lav-praktiske, men høj-symbolske forhold bringes i orden umiddelbart efter udflytning så som transportregler, tv, computer etc.
- at udflyttende familier på samme vilkår som centerboende familier tilbydes at deltage i f.eks. frivilligaktiviteter på centrene, og at der fra centrene er opmærksomhed på familierne.

Konklusion

Denne rapport's formål har været at belyse, hvorvidt udflytningen til særlige boliger i højere grad end centertilværelsen kan forventes at beskytte asylbørnene mod asyltilværelsens negative konsekvenser. Rapporten har beskrevet hhv. centerlivets og udflytterlivets konsekvenser for de asylansøgende familier, baseret på deres egne udsagn.

Det er på baggrund af undersøgelsen tydeligt, at familierne både før og efter udflytning er belastede af forhold som gentagne traumatiske oplevelser i hjemlandet inden flugten, lang opholdstid og mange flytninger under asylperioden. Ventetiden, den manglende afgørelse af deres sag og truslen om hjemsendelse plager da også i høj grad de interviewede forældre. Tilbuddet om udflytning kan ikke ses som et alternativ til drømmen om opholdstilladelse. På trods af dette, angiver langt de fleste voksne at have fået det bedre efter udflytningen. Dette begrundes primært i, at de kan se børnene trives bedre, og at de i hverdagslivet har en større grad af kontrol end inden udflytningen. Det er på grund af undersøgelsens størrelse og omfang ikke muligt at underbygge de kvalitative fund med egentlig statistik på området. Dog angiver asylafdelingens egne opgørelser, at der er en tendens til nedsat forbrug af sundhedsydelser og hyppigere benyttelse af aktiverings og uddannelses tilbud hos de udflyttende familier.

Forældrenes opfattelse af udflytningens betydning for børnene er entydig. Samtlige forældre angiver, at udflytningen har haft en positiv betydning for børnene og deres muligheder for at udvikle sig. Forældrene hæfter sig ved den større ro og stabilitet i børnenes hverdagsliv, samt deres øgede muligheder for at beskytte børnene mod voldsomme oplevelser, som er en del af centerlivet.

Forældrene oplever, at de nemmere opnår og fastholder en naturlig autoritet overfor børnene, og børnene profiterer af ikke at skulle forholde sig til mange forskellige voksne. Desuden giver udflytningen plads og rum til at familien kan udvikle sig i samspil med hinanden uden at føle sig overvåget og vurderet af andre. Familien som enhed bliver således styrket ved udflytningen, og kommer igen til at fungere som den primære kontekst for børnenes udvikling.

Familierne beskriver, at deres fysiske levevilkår (indkvartering) er blevet markant forbedret efter udflytningen. Den daglige økonomi er dog ikke ændret siden udflytningen. Familierne er meget opmærksomme på forskellene i økonomi mellem dem selv og de nye naboer, og fortæller at både voksne og børn føler sig fattige sammenlignet med de nye naboer. På trods af den store forbedring af rammerne for indkvartering er familierne således stadig reelt fattige, og oplever sig også som relativt fattige i forhold til andre familier. Dette gør, at børnene efter udflytningen stadig befinder sig i risikozonen for at blive belastet af velkendte fattigdomsproblematikker.

Udflytningen og ikke mindst tilknytningen af børn til lokale institutioner, øger formelt set familiernes adgang til og muligheder for deltagelse i lokalsamfundets aktiviteter. Børnenes deltagelse i lokalsamfundets aktiviteter faciliteres da også i en vis udstrækning af skole og børnehaver, hvorimod forældrene i høj grad overlades til deres egne evner til at initiere deltagelse. Familierne har efter udflytningen kun ringe kendskab til og deltagelse i lokalsamfundets aktiviteter. Dette område har mange udviklingsmuligheder, og bør prioriteres økonomisk og socialt ved fremtidige udflytninger.

Samlet viser undersøgelsen, at det at leve som afvist asylansøger i Danmark i mange år, har store konsekvenser eksistentielt og i praksis for de berørte familier. Asyltilværelsen er kendetegnet af manglende forudsigelighed, uklare fremtidsudsigter, uklare og skiftende rettigheder og pligter, samt meget begrænset kontrol over eget liv. Fra familiernes perspektiv øger centerlivet de negative konsekvenser ved asyllivet ved at sætte ægteskaber under pres, besværliggøre forælderrollen og true børns udvikling.

Direkte adspurgt foretrækker samtlige familier, på trods af større grad af oplevet fattigdom og manglende tilknytning til lokalsamfundet, at bo i særlige boliger frem for på centre, også dem for hvem udflytningen har været svær og præget af ensomhed.

Det er bemærkelsesværdigt, at familierne, i første runde interview har mange praktiske kritikpunkter til både Dansk Røde

Anbefalinger

Kors Asylafdeling og Udlændingesservice både hvad angår udflytning og bolig i centrene. I 2. interviewrunde giver de fleste udtryk for, at de har følt sig godt hjulpet gennem årene, og at det i højere grad er de formelle rammer omkring asylansøger-tilværelsen der har været problematiske. Flere henviser til, at der er mange gode ting ved at ankomme til et asylcenter som ny flygtning, og at det har været gavnligt at have lidt tid til at orientere sig i sagen og landet inden udflytning.

På baggrund af det kvalitative materiale, som ligger til grund for rapporten, kan det konkluderes,

- at forældrene oplever at børnene som en konsekvens af udflytningen beskyttes mod væsentlige, belastende forhold i asyltilværelsen
- at forældrene oplever en forbedring af eget psykisk helbred efter udflytningen
- og at forældrene oplever, at familiens mere generelle (fysiske og psykiske) levevilkår har forbedret sig ved udflytningen

Det må på denne baggrund vurderes, at udflytningen til særlige boliger i højere grad end centertilværelsen beskytter børnene mod asyltilværelsens negative konsekvenser. Samtidig viser undersøgelsen, at boligstandard og praktisk og social støtte under udflytning er væsentlig for et vellykket forløb, og at der er væsentlige forhold, f.eks. øget kontakt og adgang til lokalsamfund, adgang til arbejde osv. som kan forbedre familier og børns trivsel yderligere.

På baggrund af ovenstående undersøgelse anbefales det:

1. At opholdstiden i asylsystemet begrænses til et år.
2. At muligheden for at flytte ud udvides til at være et frivilligt tilbud til alle nationalitetsgrupper efter højst et års ophold i asylcenter.
3. At asylansøgende familier flyttes mindst muligt. Flytning som konsekvens af faseskift bør i denne forbindelse overvejes.
4. At udflytning til egen bolig organiseres således, at børnene samtidig kommer i kommunale skoler og børneinstitutioner.
5. At forældrene ligeledes i højst mulig grad tilbydes lokal aktivering eller uddannelse og på anden vis introduceres til lokalsamfundets foreninger, institutioner, etc. f.eks. gennem tilknytning af frivillige netværkspersoner.

Litteratur

Broberg, A., et. al (2005): **Klinisk børnepsykologi – udvikling på afveje.**

Carr, A. (2006): **The handbook of child and adolescent clinical psychology.**

Cicchetti D, Lynch M (1993): **Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment: consequences for children's development.** Psychiatry 56:96-118.

Christensen E., og K.V. Andersen (2006): **Livsvilkår for børn med familie på danske asylcentre.** Socialforskningsinstituttet 06:25.

Killen, K. (2005): **Omsorgssvigt er alles ansvar.**

Kjersem, H. J. (1994) **Migrationsmedicin i Danmark.** Asylafdelingen, Dansk Røde Kors.

Lustig, S.L. et.al. (2004): **Review of child and adolescent refugee mental health.**

Nielsen, S. et.al. (2007): **Psyisk helbred blandt asylbørn i Danmark.** I Ugeskrift for læger 169/43 – 22. oktober 2007

Nielsen, S. et.al. (2009): **Betyningen af opholdstid og antal flytninger på asylbørns psykiske helbred.** Ugeskrift for læger 171/12 - 16. marts 2009

Sloth, D.A. (2004): **Færre penge end andre børn. Interviewundersøgelse med børn fra familier med lav indkomst.** SFI og Red Barnet, København.

Statens offentlige utretninger (2006) **Asylsökande barn med oppgivenessymptom.** SOA 2006:49

Sørensen, Skaksen og Rosholm (2007) **Er der virkelig fattige i Danmark?** De Økonomiske Råd

Red Barnet (2006): **Børnefattigdom i Danmark 2002-2006.**

Udlændingetjeneste (2008a): **"Særlige boliger uden for asylcentre for familier med børn"**.

Udlændingetjeneste (2008b): **Notat om Integrationsministeriets praksis for meddelelse af humanitær opholdstilladelse.** www.nyidanmark.dk

UNICEF (2005): **Child Poverty in Rich Countries 2005.** UNICEF

Bilag 1

INTERVIEWGUIDE FØRSTE RUNDE

Familie:

Udflyttet til:

Før interviewstart

- Præsentation af undersøgelsen, interviewer og tolk.
- Redegørelse for tavshedspligt og anonymitet.
- Bekræftelse af informeret samtykke.

Intro

- Jeg vil gerne starte med at høre lidt om jeres familie – hvem er I som bor her?
- Hvordan er I faldet til i den nye bolig (evt vises rundt hvis passende)?

Om udflytningen

- Hvilke overvejelser gjorde I jer, da I fik tilbuddet om udflytning?
- Hvilke forventninger havde I inden udflytningen?
- Hvordan har udflytningens forløb været (konkret), hvem har hjulpet og med hvad?
- Hvordan har I selv deltaget i forløbet omkring udflytningen?

Om situationen lige nu

- Hvor går børnene i skole/institution? Hvor længe har det været sådan? Tilfredshed?
- Deltager I voksne i aktivering? I hvilket omfang og hvor længe har det været sådan?
- Hvor tit kommer I på asylcentret? Og i hvilket ærinde? (sundhedstilbud, lommepenge, hente post, meldepligt, social kontakt?)
- Hvad laver I når I ikke er i skole/aktivering?
- Kender I nogen i området?
- Hvad er jeres første tanker om tilbuddet om udflytning?

Om tiden før udflytning

- Vil I fortælle lidt om jeres familie fra før I kom til Danmark? (Hjemland, flugt, historie, sag)

- Vil I fortælle lidt om jeres tid i Danmark inden udflytningen? (centre, flytninger, sag, indkvarteringsforhold)
- Hvordan vil I beskrive jeres psykiske helbred da I boede på asylcentret? (for hvert familiemedlem)
- Hvordan vil I beskrive jeres fysiske helbred da I boede på asylcentret? (for hvert familiemedlem)

Bilag 2

INTERVIEWGUIDE ANDEN RUNDE

Familie:

Udflyttet til:

- Hvordan vil I beskrive jeres psykiske helbred nu i forhold til da I boede på asylcentret? (for hvert familiemedlem)
- Hvordan vil I beskrive jeres fysiske helbred nu i forhold til da I boede på asylcentret? (for hvert familiemedlem)

Før interviewstart

- Præsentation af undersøgelsen, interviewer og tolk.
- Redegørelse for tavshedspligt og anonymitet.
- Bekræftelse af informeret samtykke.

Supplerende info om udflytningen

- Hvilke forventninger havde I inden udflytningen?
- Hvordan har udflytningens forløb været (konkret), hvem har hjulpet og med hvad?
- Hvordan har I selv deltaget i forløbet omkring udflytningen?

Om situationen lige nu

- Hvor går børnene i skole/institution? Hvor længe har det været sådan? Tilfredshed?
- Deltager I voksne i aktivering? I hvilket omfang og hvor længe har det været sådan?
- Hvor tit kommer I på asylcentret? Og i hvilket ærinde? (sundhedstilbud, lomme penge, hente post, meldepligt, social kontakt?)
- Hvad laver I når I ikke er i skole/aktivering?
- Kender I nogen i området?
- Hvad er jeres tanker nu om tilbuddet om udflytning?

Om tiden efter udflytning

- Hvordan forløber jeres hverdag konkret efter udflytningen (dagsrytme?)?
- Hvilken betydning har udflytning haft for jeres børns hverdagsliv? (konkret)
- Hvilken betydning har udflytningen haft for jer som voksne og forældre? (konkret)
- Har jeres økonomi ændret sig efter udflytningen? (konkret – hvordan?)

